

Den politiske baggrund for oprettelsen af Thule Air Base

„Den kolde krig“

af Erling Bjøl

Thule nævnes i tilgængelige amerikanske akter i efteråret 1947 i et udkast til en ny Grønlandsaftale. Det er øjensynlig udsprunget af ambassadør Henrik Kaufmanns henvendelse til den amerikanske regering i maj samme år om forhandling vedrørende Grønland i overensstemmelse med artikel X i 1941-traktaten.

Opmærksomheden henledes i udkastet udtrykkeligt på, at Thule ikke hidtil har været „forsvarsområde“.

Det indgår da også som led i en helt ny strategi i forhold til de eksisterende amerikanske forsvarsområder i Grønland. Disse havde haft to hovedfunktioner, den ene at være „stepping stones“ mellem det nordamerikanske kontinent og Vesteuropa, den anden at levere vejr-meldinger især med henblik på forholdene i Europa.

I begge henseender havde Grønland været af vital betydning for vestmagterne under Anden Verdenskrig. Mellemlandingerne i Grønland havde gjort det muligt at flyve kortsøgende krigsfly til England i stedet for at transportere dem ad søvejen, hvor de kunne sænkes af de tyske ubåde. Vejrstationerne gav de allierede et værdifuldt kort på hånden i forhold til tyskerne. Ved land-

gangen i Normandiet d. 6. juni 1944 blev det afgørende. Takket være meldingerne fra Grønland kunne general Eisenhower tage risikoen ved at sige „go“, selv om det blæste kraftigt i Kanalen. Han vidste, at blæsten ville løje af den følgende dag.

Det vidste den tyske vejrmajor i Paris ikke. Han havde lovet så dårligt vejr, at en landgangsoperation ville være umulig. I tillid hertil var den tyske øverstkommanderende på invasionskysten, general Rommel, taget på week-end hos sin familie i Tyskland og begav sig derfra videre for at aflægge et besøg hos Hitler. De ledende officerer i den 7. tyske armé, der havde til opgave at forsvare Normandiet, var ligeledes i tillid til dårligt vejr taget til Rennes, hvor de havde planlagt en stabsøvelse netop den 6. juni.

Endnu under de forhandlinger i 1948–49, der mandede ud i Danmarks og Norges tilslutning til Atlantpagten, var det især Grønlands funktion som trædesten mellem Nordamerika og Vesteuropa, de amerikanske og canadiske forhandlere var optaget af.

I så henseende var Thule uden interesse. Men de amerikanske strateger

syslede, som man kan se af udkastet fra 1947, allerede med andre problemer, der af tre grunde samlede deres opmærksomhed om Nordvestgrønland.

1) Hovedmodstanderen var ikke længere den samme som under Anden Verdenskrig, men Sovjetunionen.

2) Det strategiske flyvevåben havde fået en nøglerolle i hele den amerikanske sikkerhedspolitik.

3) Dets hovedfremføringsmiddel var på den tekniske udviklings daværende trin endnu det relativt korttrækkende bombefly B-29.

Modsætningsforholdet til Sovjetunionen ulmede under overfladen allerede i krigens sidste måneder. Det kom frem i lyset, da den var forbi. Men endnu 1946 var USA for optaget af indre problemer – omstilling af økonomien til fredsforhold, social uro og kongresvalg – til for alvor at tænke på sin nye rolle i den internationale politik. Omslaget kom i begyndelsen af 1947. Da England i februar 1947 af økonomiske grunde måtte opgive sin støtte til Grækenland og Tyrkiet, blev Washington med et stillet over for et valg: Ville det tage byrden op efter England, eller ville det vende tilbage til den isolationistiske politik, det med så skæbnesvangre følger havde ført i mellemkrigstiden?

Med Truman-doktrinen valgte USA d. 12. marts 1947 den aktive rolle.

To dage før var udenrigsminister George Marshall kommet til Moskva for at forhandle med russerne, englænderne og franskmændene om, hvorledes forholdene i det besejrede Tyskland skulle indrettes. I seks lange uger blev

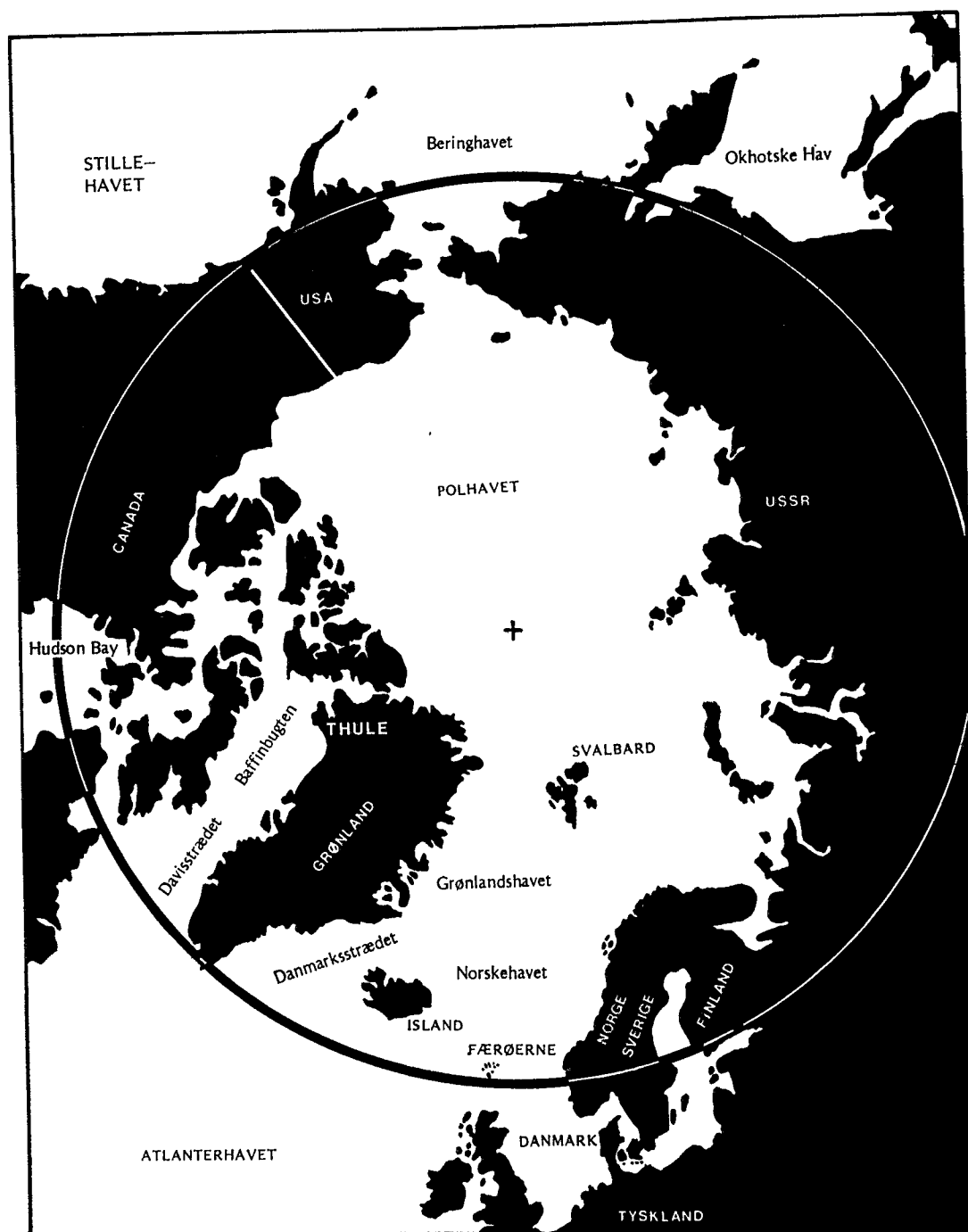
der trukket tov uden resultat. Den 18. april havde Marshall et direkte møde med Stalin. Det blev et historisk vendepunkt.

Til Marshalls store overraskelse syntes Stalin ganske upåvirket af tomgangen i forhandlingerne om Tyskland. Næde man ikke en ordening nu, kunne man jo mødes igen om et halvt år og prøve igen. Med rette eller urette fik Marshall det indtryk, at Stalin baserede sin politik på en forventning om, at der ville ske et økonomisk sammenbrud i Vesteuropa, som ville føre til kommunistisk magtovertagelse i en række lande, især Frankrig og Italien, og dermed bringe hele Vesteuropa under sovjetisk kontrol.

Marshall kom derfor til den opfattelse, at USA måtte gøre noget for at forhindre et økonomisk sammenbrud i Europa. Resultatet blev Marshallplanen.

Dette rundhændede tilbud om økonomisk bistand til Europa stod også åbent for Sovjetunionen. Udenrigsminister Molotov indfandt sig da også i Paris med en stor sovjetisk delegation for at deltage i den første runde af de europæiske forhandlinger om det amerikanske tilbud. Men efter et par dages forløb forlod russerne forhandlingerne og rejste hjem.

Hvorfor ved man ikke bestemt. Ved at blive kunne de have opnået en af flere fordele: Enten at få del i den amerikanske bistand og indflydelse på, hvordan den blev brugt. Eller også at stikke en kæp i hjulet på det vesteuropæiske samarbejde, som nu var ved at tage form. Eller eventuelt at forhindre, at bistandsprogrammet overhovedet blev til noget, da det måtte anses for tvivlsomt, om en

republikansk domineret kongres ville vedtage bevillinger, der også ville komme Sovjetunionen til gode.

Under alle omstændigheder valgte russerne konfrontation i stedet for fortsatte forhandlinger. I september 1947

oprettede de Kominform, der lancerede en voldsom offensiv mod Marshallplanen. Især i Frankrig førte den i løbet af efteråret 1947 til næsten borgerkrigs-lignende tilstande.

På baggrund heraf mødtes Øst og Vest til en ny konference om Tyskland i London i 1947. Den endte i totalt sammenbrud. Det var atter baggrunden for, at den britiske udenrigsminister Ernest Bevin, som tidligere den franske udenrigsminister Georges Bidault henvendte sig til Marshall for at undersøge muligheder for en amerikansk bistand til Europas forsvar. Marshalls svar var, ligesom sommeren før, da det drejede sig om økonomisk bistand, at de europæiske lande først selv måtte finde sammen.

Resultatet blev den vesteuropæiske forsvarsunion, der blev oprettet ved Bruxelles-pagten i marts 1948 og omfattede England, Frankrig og Benelux. Stalin fremskyndede forhandlingerne ved at give grønt lys for et kommunistisk kup i Tjekkosllovakiet d. 25. februar. Han skabte også nervøsitet i de nordiske lande ved d. 23. februar at foreslå Finland en forsvarsaftale.

Fra nu af blev også USA, ivrigt sekunderet af Canada, draget ind i de sikkerhedspolitiske forhandlinger med de vesteuropæiske lande. Derved fik Grønland fornyet interesse, men som nævnt især i sin rolle som trædesten.

Hele denne udvikling betød imidlertid, at de amerikanske strategier begyndte at tænke i nye baner. Sovjetunionen blev den modstander, man måtte regne med.

Samtidig skete der af flere grunde en optrapning af den vægt, man lagde på

det strategiske flyvevåben, d. v. s. på de bombefly, der kunne sættes ind mod økonomiske mål i fjendens bagland.

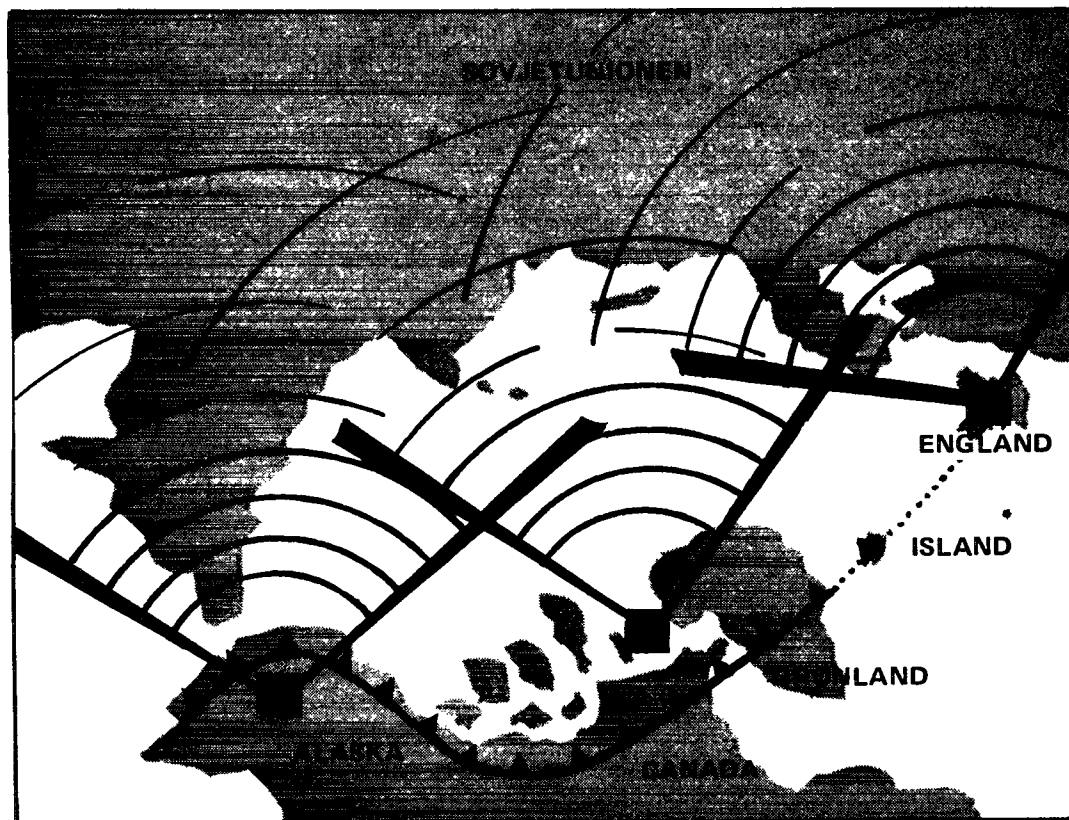
Den første var de erfaringer, man havde gjort med strategisk bombing af Tyskland i 1944. Mens man kan sige, at det britiske Royal Air Forces kæmpeindsats mod Tyskland under Anden Verdenskrig stort set havde været spildt ulejlighed, fordi briterne for ikke at lide for store tab havde koncentreret sig om natangreb mod storbyerne, den såkaldte „area bombing“ eller mere usminket terrorbombardementer i en, som det skulle vise sig, fejlagtig forventning om, at det ville knække tyskernes modstandsvilje, havde amerikanerne lagt hovedvægten på dagangreb mod økonomiske nøglemål.

Resultaterne havde længe været begrænsede, fordi man ikke havde jagere, der var langtrækkende nok til at kunne ledsage bombeflyene ind over Mellem- og Østtyskland. Men fra foråret 1944 kom Mustang-jagerne i brug. Det kom til at forandre krigens gang.

Amerikanerne koncentrerede sig nu om at slå de tyske olieraffinerier ud for at lamme Hitlers krigsmaskine. Det viste sig at være en særdeles effektiv strategi. Fra maj til september 1944 blev produktionen af kampvognsbrændstof reduceret til en fjerdedel, af flybrændstof til en tredjedel.

Dernæst kastede man sig over rangerbanegårdene, så også det sidste led i den tyske krigsmaskines transportsystem blev lammet.

Denne rationelle form for strategi var blevet tilrettelagt af Office of Economic Warfare. Det talte flere medlemmer,

De amerikanske varslingsystemer.

som siden skulle komme til at spille en stor rolle som rådgivere for USA's præsidenter. Især Paul Nitze, der i 1950 blev formand for det amerikanske udenrigsministeriums planlægningsstab, og George Ball.

Efter Tysklands sammenbrud fik lederne af den amerikanske strategiske luftoffensiv til overflod bekræftet deres teorier ved indgående samtaler med den øverste organisator af Tysklands krigsøkonomi, Albert Speer.

Han har herunder utvivlsomt ikke forsømt at gøre dem opmærksomme på, at han selv forgæves under krigen havde forsøgt at overtale Hitler til at oprette

et strategisk flyvevåben, som kunne sættes ind mod Sovjetunionen. Den var efter hans opfattelse særlig sårbar over for en strategisk luftoffensiv af den amerikanske type, fordi Stalin havde haft en mani for kæmpeanlæg. Som følge heraf kunne store dele af den sovjetiske industri lammes ved angreb mod nogle få nøgleanlæg.

Nogle uger senere fik USA tilmed et nyt våben, der var som produceret til en virkeliggørelse af netop den strategi mod Sovjetunionen, som Speer havde anbefalet Hitler.

Atombomben.

To, som det skulle vise sig, fejlagtige

antagelser førte til, at atombomben yderligere underbyggede det strategiske flyvevåbens position i de første efterkrigsårs sikkerhedspolitiske tænkning i USA.

Den første var, at det var bombardementerne mod Hiroshima og Nagasaki, der havde fået japanerne til at kapitulere. Det var vel ikke helt forkert, men det var heller ikke rigtigt. De havde – sammen med den sovjetiske indmarch i Manchuriet – fået et bager, der i forvejen var fuldt til randen, til at flyde over.

Dernæst levede amerikanerne indtil sommeren 1949 i en endnu mere fejlagtig forestilling om, at de i mange år ville have monopol på atomvåben.

Men der var også indenrigspolitisk og sagligt irrelevante grunde til, at USA satsede på det strategiske flyvevåben.

Aldrig så snart var krigen forbi, før der rejstes et højlydt krav fra hele USA om at „bring the boys home“. I Tyskland gik amerikanske soldater i strejke og protestdemonstrationer, fordi de syntes, man var for længe om at få dem hjemsendt.

I løbet af få måneder demobiliserede USA de enorme styrker, det havde under våben, flere end Sovjetunionen. Præsident Truman havde det største besvær med at overbevise kongressen om, at det kunne være hensigtsmæssigt at opretholde et vist militært beredskab.

Hvad skulle man med soldater, når man havde bomben og de store fly?

Dette synspunkt vandt endnu mere terræn efter kongresvalget i efteråret

1946, der gav de traditionelt isolationistiske republikanere flertal.

De så en ønskeløsning på USA's sikkerhedsproblem i det strategiske flyvevåben. USA behøvede ikke holde store stående styrker, når det havde et stærkt, atombevæbnet flyvevåben. Det ville desuden give gode kontrakter til den del af rustningsindustrien, som var kommet på nedtrapning, et hensyn, som republikanerne var meget lydhøre overfor.

Foreløbig havde Strategic Air Command imidlertid brug for baser i udlandet for at kunne nå den nye modstander og komme hjem igen bagefter.

Den korteste vej fra Amerika til Sovjetunionens vigtigste industridistrikter gik over Nordpolen, og Thule lå lige præcis midtvejs mellem New York og Moskva.

Polarstrategien havde andre fordele. Ved en indflyvning over det arktiske område var der mindre risiko for tidlig varsling og effektiv jagermodstand, end hvis man skulle benytte de baser, man havde i England.

Der var videre den mangel ved de engelske baser, at de var sårbare for angreb fra det europæiske fastland.

Thule blev noget af en nøgleposition i hele den amerikanske strategi, i det mindste indtil det i 1957 gik op for amerikanerne, at russerne havde satset på våben, som USA havde forsømt, de langtrækkende raketter.

Det betød vel ikke, at Thulebasen mistede sin værdi for Nordamerika. Men den skiftede gradvis rolle. Varslingsfunktionen blev den vigtigste.